

ב. הפטרת יום ב' דר"ה

• יסוד הזכרון ביום הזכרון

1. מגילה ל"א.
בראש השנה בחדש השביעי ומפטירין הבן יקיר לי אפרים ויש אומרים וה' פקד את שרה ומפטירין בחנה והאינדא דאיכא תרי יומי יומא קמא כיש אומרים למחר והאלהים נסה את אברהם ומפטירין הבן יקיר רש"י שם

הבן יקיר לי אפרים - מקום זכור אזכרנו רחם לרחמנו:

2. רמב"ם תפילה י"ג, י'

בראש השנה קורין בחדש השביעי באחד לחדש ומנהג פשוט שקורין ביום ראשון וי"י פקד את שרה ומפטירין ויהי איש אחד מן הרמתיים ובשני קורין והאלהים נסה את אברהם ומפטירין הבן יקיר לי אפרים:

3. טור או"ח תר"א

בשני מתפללין ותוקעין כמו בראשון וקורין בפרשת וירא אליו מן והאלהים נסה את אברהם עד סוף סדרא ומפטיר קורא כמו אתמול ומפטיר בירמיה כה אמר ה' מצא חן במדבר עד הבן יקיר לי אפרים

בית יוסף שם

מפני שחובת היום להזכיר זכרונות וכתוב בהוא קרא זכור אזכרנו. [וכן בפרשה בשם הר"ן]

4. שו"ע או"ח תר"א, א'

ומפטיר בירמיה (ל"א, א') כה אמר ד' מצא חן במדבר עד הבן יקיר לי אפרים [שם י"ט].

5. ערוך השלחן שם

ומפטיר ביום השני בירמיה (ל"א, א') כה אמר ד' מצא חן במדבר עד הבן יקיר לי אפרים דכתיב שם זכור ואזכרנו עוד לזכר זכרונות דראש השנה. [ועי' כף החיים ס"ק ב' וכן משני"ב ס"ק ב']

• תשובה וקיבוץ גלויות

6. חלוקת ההפטרה

א'-ה' - הקב"ה אוהב את עם ישראל. ו'-ח' - הקב"ה מקבץ את גלויות ישראל. ט'-י"ג - שמחה תחת יגון. י"ד-י"ט - בכי רחל.

7. דברים ל', א'-י'

(א) והיה כי באו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ד' אלהיך שמה:

(ב) ושבת עד ד' אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך:

(ג) ושב ד' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ד' אלהיך שמה:

(ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ד' אלהיך ומשם יקחך:

(ה) והביאך ד' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והיטבך והרפך מאבותיך:

(ו) ומל ד' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ד' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך:

(ז) ונתן ד' אלהיך את כל האלות האלה על איביך ועל שונאיך אשר רדפוך:

(ח) ואתה תשוב ושמעת בקול ד' ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום:

(ט) והותירך ד' אלהיך בכל מעשה ידך בפרי בטןך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטובה כי ישוב ד' לשוש עליך לטוב כאשר שש על אבותיך:

(י) כי תשמע בקול ד' אלהיך לשמר מצותיו וחקותיו הכתובה בספר התורה הזה כי תשוב אל ד' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך:

8. רמב"ם תשובה פרק ז' הלכה ה'

(ה) כל הנביאים כולן צוו על התשובה ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין שנאמר והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגוי ושבתי עד ה' אלהיך ושב ה' אלהיך וגוי:

9. עקידת יצחק שער ק'

אמנם אחר שזכר אופן הפכס אל הדרך והגיעם אל תכלית הריחוק בו, סדר למולו תקון התשובה הנאותה לו על הדרך שסדרנו בהקדמה, והיא החשובה הכוללת אל הכלל, כמו שהנסיגה גם היא הגיעה אל הכלל. ואמר והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבות אל לבבך וגוי ושבתי עד ה' אלהיך ושמעת בקולו. ירצה כאשר יגיעך תכלית הריחוק מעל ה' אלהיך, אשר מחמתו נתרחקת גם כן מעל אדמתך ונטל ממך כל טובותיך, הנה יהיה התקון לך מה שאמרנו למעלה, שהוא תקון הולכי דרכים בתעותם ללכת הפך המגמה, חזרת פניהם לאחוריהם ממש עם התמדת ההליכה, כי היא עצמה סוד התשובה. ולזה והשבות אל לבבך, כי סבת ריחוקך לא היה רק במה שפנית עורף אל אלהיך, ובמצב ההוא הרבית נסיעותיך יום יום, עד הגיעך אל תכלית הרוחק ממנו, ושהעצה היעוצה לישועתך שתחזור בך ושבתי פניך אל ה' אלהיך ושמעת בקולו אשר יקרא אליך, ותתמיד ההליכה

אל קול קריאתו הלוך וקרב, עד שתגיע עדיו. והנה כשיסור הריחוק מבינך לבינו, יסור גם כן הפיזור אשר בין קצתכם לקצתכם, גם ריחוקכם מארצכם, כמו שאמר ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגו', אם יהיה נדחך וגו', והביאך ה' אלהיך אל הארץ וגו', ומל ה' אלהיך וגו'. וזה ענין מעולה מאד מכוונת התשובה וסודה על הדרך שזכרנו ראשונה:

10. **אורות התשובה פרק י"ז, ב'**

הארת התשובה ישנה בישראל. התעוררות חפצה של האומה בכללה לשוב אל ארצה, אל מהותה, אל רוחה ואל תכונתה, באמת אור של תשובה יש בה. באמת הדבר מתבטא בברור גמור בבטויה של תורה: "ושבת עד ד' אלהיך" "כי תשוב אל ה' אלהיך. התשובה היא תשובה פנימית, אלא שהיא מכוסה בהרבה מסכים חוצצים - ואין כח בשום עכוב ומניעת השלמה לעכב את האור העליון מהופיע עלינו.

11. **על התשובה סולובייצ'יק, 298**

מהו הקשר בין תשובה וקיבוץ גלויות שבביאת המלך המשיח? וכו'

12. **איכה רבתי פתיחתא כ"ד**

באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה רבש"ע גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה ועבד בשבילי לאבא שבע שנים וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי לבעלי יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי והוקשה עלי הדבר עד מאד כי נודעה לי העצה והודעתי לבעלי ומסרתי לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני ולאחר כן נחמתי בעצמי וסבלתי את תאותי ורחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה ולערב חלפו אחותי לבעלי בשבילי ומסרתי לאחותי כל הסימנין שמסרתי לבעלי כדי שיהא סבור שהיא רחל ולא עוד אלא שנכנסתי תחת המטה שהיה שוכב עם אחותי והיה מדבר עמה והיא שותקת ואני משיבתו על כל דבר ודבר כדי שלא יכיר לקול אחותי וגמלתי חסד עמה ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה ומה אני שאני בשר ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה ואתה מלך חי וקיים רחמן מפני מה קנאת לעבודת כוכבים שאין בה ממש והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים בס כרצונם מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא ואמר בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן הדא הוא דכתיב (ירמיה ל"א) כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו וכתוב (שם) כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך וגו' וכתוב (שם) ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושבנו בנים לגבולם:

13. **מלבי"ם ירמיהו ל"א, י"ד-ט"ז**

(יד) **קול ברמה נשמע** - היא עיר בארץ בנימין רחל מבכה על בניה - מצייר כי רחל אם הבנים צועקת בקול על שני בניה שגלו שהם בני יוסף ובני בנימין, והנה בני בנימין שגלו עם יהודה לבל עתידים לחזור בימי כורש, והיא מבכה על בניה שהלכו בגלות עתה אבל בני יוסף שגלו לחלח וחבור, ואין עתידים לחזור, עליהם מאנה להנחם - שהגם שתקבל תנחומים על בני בנימין בשובם בבית שני, לא תנחם על בניה אשר איננו - שהוא על בני יוסף:

(טו) **כה אמר ה' מנעי קולך מבכי** - על בני בנימין ועיניך מדמעה - על בני יוסף, ונגד בני בנימין אמר כי יש שכר לפעולתך - מה שאת מתפללת בעדם יש בזה שכר כי ישובו מארץ אויב - מגלות בבל ונגד בני יוסף שהם לא ישובו, בכ"ז.

(טז) **יש תקוה לאחריתך** - יש תקוה על אחרית הימים בעת קץ שאז ושבנו בנים לגבולם - ר"ל הגם שהם עצמם לא ישובו, הבנים שלהם שהם הדור האחרון, ישובו לגבולם, (ובזה לא אמר ושבנו מארץ אויב כי עשרת השבטים אינם בארץ אויב כי שוכנים לעצמם בארץ רחוקה מגבולם, וישובו באחרית לגבולם):

מהו הקשר בין תשובה וקיבוץ גלויות שבביאת המלך המשיח? שאלה זו נשאלה בפי רבים ויש עליה שתי תשובות, תשובה אחת בפי חכמי ההלכה ואחרת בפי חכמי הקבלה. שתייהן אמת ושתייהן רבות משמעות.

חכמי ההלכה קבעו — וההלכה נפסקה (פ"ז מהלכות תשובה ה"ב) ברמב"ם — כי אין ישראל נגאלין אלא בתשובה. לעומת זאת ניתנה לנו ההבטחה כי סופם של ישראל לעשות תשובה ומיד הם נגאלים. בפרשת נצבים מצויים שני הדברים הללו: תחילה כי ישראל יגאלו רק לאחר שישובו בתשובה ושנית הבטחה כי עד כמה שלא יהיו ישראל חוטאים ורחוקים מהקב"ה — סופם לחזור לארץ-ישראל על-ידי התשובה.

המקובלים — והדברים מובאים בספר הזוהר וב"אור החיים" ובמפורש ובמודגש ע"י בעל ה"תניא" באגרת התשובה שלו, במקום שהוא מדבר על תשובה עילאה ותשובה תתאה, ובייחוד על ידי בנו "הרבי האמצעי" בספר המעמיק "שערי התשובה" — אומרים, כי התורה מדברת כאן לא רק בבלות ישראל במובן הגיאוגרפי-פוליטי, אלא גם בבלות היחיד במובנה המטאפיזי-רוחני. החוטא, כל חוטא הוא בגלות, הוא נדח בקצה השמים, הוא נפץ בעשרות מקומות בחינת "והפיצך ה' בגוים". גלות הוא חוסר בית והחוטא הוא בן בלי בית. יכול שיהיו לו לחוטא ארמונות ויולות נהדרות — אבל בית אין לו. יהודי אינו יכול למצוא לו בית, אם אין הקב"ה שרוי בו בבית. החוטא, אומרים חכמי חקבלה, אינו אישיות אחידה — והם בתמימותם תפסו את הדברים בצורה מעמיקה יותר מהפסיכולוגים המודרניים —

הוא אישיות מפוצלת, נפוצה, נדח ונהדף למשב כל רוח, כשחלקו בתחום זה וחלקו האחר בתחום אחר. הוא אינו עקבי. הקללה של "והפיצך ה' אתכם בעמים" חלה לא רק על האומה, אלא גם על החוטא היחיד. כשרונותיו, כוחות הנפש שלו, רגשותיו ומחשבותיו אין להם קשר פנימי, אין נקודה אחת שבה מתמקדת אישיותו. תשובה — היא קיבוץ גלויות, שפירושה איחודה וליכודה מחדש של האישיות שנתפצלה לרסיסים בעטיו של החטא.

כך כותב הרבי האמצעי: "כתיב: אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך. ויש להבין, איך שייך ענין קיבוץ ביחיד, שהאסיפה והקיבוץ אינו שייך אלא ברבים. וימשל כתוב נדחך, הוא בחינת פיזור נצוצי חלקי אור-הנפש אחת במקומות רבים זרים ורחוקים מאוד, כי נר ה' נשמת אדם". נפש האדם שנבראה בצלם אלהים היא אינסוף ויש בה עצמה מרחקים עצומים שבהם נפוצים ניצוצותיה ורסיסה עד "שצריכים אסיפה וקבוץ גם בכל יחיד וזהו עיקר ענין קבוץ גלויות כידוע והוא הנקרא בחינת תשובה תתאה".

יש משמעות רבה למקבילה הזאת שבין גלות וקיבוץ גלויות של כלל-ישראל במובן הפוליטי-גיאוגרפי (במידה מסויימת אנו רואים אותו עתה בימינו, לא בדיוק כפי שהבטיחתנו תורה, אבל התחלה יש כאן של קיבוץ יהודים ממקומות נידחים) לבין הגלות וקיבוץ הגלויות המטאפיזי-רוחני של החוטא שבתשובתו הוא בא לקבץ את הניצוצות הפזורים של אישיותו הרוחנית כדי לעשותה שוב לאישיות אחת.